

Mevlâna'nın Düşünce Sistemi Kapsamında Sevgi, Aşk ve Hoşgörü Anlatımları Üzerine Değerlendirme

An Evaluation of the Expressions of Love, Affection and Tolerance within the Scope of Rumi's Thought System

Received: July 3, 2025

Esra Karabacak¹

Accepted: Aug. 01, 2025

Email: esra.karabacak@neu.edu.tr

Orcid No. <https://orcid.org/0000-0002-6096-1677>

DOI No. <https://doi.org/10.32955/neujsm12025141114>

Özet

Mevlâna, günümüzde en çok en çok ihtiyaç duyulan sevgi, birlik ve duyulan sevgi en duyulan sevgi anlatmaktadır. Ondaki sevgi, aşk ve hoşgörü ilahî içeriklidir. Her üç kavram da evrensel olması nedeniyle etkileyicidir. İnsanlık tarihinde önemli etkiler bırakmış ve bu etkileriyle birçok insana yol gösterici olup sevgi, barış ve hoşgörü sembolü olmuş şahsiyetlerin başında gelenlerden birisi olmuştur. Mevlâna, insanı yaratılmışların en şerefli olanı bilen birisi olarak insana değer veren, onu sevmeyi ve değer vermeyi herkese öğütleyen, her dilden, dinden, renkten insanı hep sevginin, barışın, kardeşliğin ve hoşgörünün sembolü olarak kabul edilmiştir. Mevlâna'yı bu derece insana sevdiren ve önemli kılan şey elbette onun eserlerinde kullandığı sözleridir. Onun sözlerinin bu kadar etkileyici olmasının din, dil, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin herkes tarafından kabul görmesidir. Mevlâna düşüncelerini ifade ederken kendine ait bir anlatım biçimiyle konuya vakıf olarak, bazen çok derin bir konuyu anlatırken çok basit hikayelerden hatta okuyucunun zihninde yer edecek şekilde örneklerden yararlanmıştır. Konunun anlaşılması için hikâye anlatımına geniş yer vermiştir. Mevlâna şiir ve hikâye dilini çok iyi bir şekilde kullanmıştır. Önemli konuları çok basit hikayelerle anlatmış ve bu hikayeler adeta bir vecize halini almıştır.

Çalışmanın amacı sevgi, aşk ve hoşgörü kavramlarına göre anlatım biçimlerinin Mevlâna'nın düşünce dünyasına göre incelenmesi ve aynı zamanda değerlendirmeler yapılarak anlatım çalışmalarına katkı koymasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda Mevlâna'nın sözleri üzerine belirli bir görüş içindeki anlatım özellikleri hakkında değerlendirmeler yaparak hem Mevlâna'nın düşünce dünyasına hem de anlatıbilime katkısı olacaktır.

Çalışmada sonuç olarak evrensel değer haline gelmiş olan Mevlâna'nın sözlerinin bugün ne kadar etkileyici olduğu, aşk sevgi ve hoşgörü kavramlarının bir fark gözetilmeksizin herkes tarafından kabul görebilecek düzeyde olacağı anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna, Sevgi, Aşk, Hoşgörü, Anlatıbilim

Abstract

In his works, Mualana articulates the love, unity, and tolerance that are most needed today in the most exquisite manner. His love and tolerance are imbued with a divine quality. These concepts are noteworthy for their universality. He has been one of the most influential figures in human history, whose actions have had a significant impact on the course of humanity. He has served as a beacon of guidance for many, becoming a symbol of love, peace, and tolerance. Mevlâna is a figure who regards humans as the most honourable of all created beings, values human beings, and counsels everyone to love and value them. He has consistently been accepted as a symbol of love, peace, brotherhood, and tolerance by people of all languages, religions, and colours. Mualana's enduring appeal and significance can be attributed to the eloquence and universal appeal of his words. His works resonate with a diverse audience, transcending religious, racial, and gender boundaries.

¹ Prof. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa - KKTC

While articulating his ideas, Mualana employed a unique style of expression, utilizing straightforward narratives to elucidate complex concepts and incorporating illustrative examples in a manner that would leave a lasting impression on his audience. He made extensive use of storytelling as a pedagogical tool to facilitate comprehension of the subject matter. Maulana demonstrated a remarkable proficiency in the language of poetry and narrative. He elucidated pivotal themes through the use of simple yet profound stories, which became akin to aphorisms in their brevity and clarity.

The objective of this study is twofold: firstly, to examine the forms of expression in accordance with the concepts of love and tolerance as espoused by Maulana; and secondly, to contribute to the field of expressionology by conducting evaluations. In alignment with these aims, the study will make a contribution to both Mawlana's world of thought and narratology by offering evaluations of the forms of expression within a specific interpretative framework informed by Maulana's words.

The study will demonstrate the continued relevance of Maulana's words, which have become universal values, and illustrate how the concepts of love, affection and tolerance can be universally accepted.

Keywords: Maulana, Love, Tolerance, Narratology

Giriş

Türk kültüründe çok eskiden beri hoşgörü kavramı işlenmiştir. Türklerin İslamiyeti kabul etmesiyle birlikte kavram olarak yayılmıştır. Tasavvuf edebiyatı bunun en güzel kanıtıdır. Mevlâna da günümüz dünyasının en çok muhtaç olduğu sevgi, aşk ve özellikle de hoşgörüğü eserlerinde en güzel şekilde işlemiştir. Hayatı bu konuların örnekleriyle doludur. Ondaki sevgi ve aşk ilahîdir. Yaratandan ötürü yaratılmışı sevmiş ve hoş görmüştür. Düşünce, sevgi ve hoşgörüsünün evrensel oluşu nedeniyle fikirleriyle bütün dünyayı etkilemiştir. Kendisinin bu tutumu da insanlar arasında sevgi ve hoşgörünün yayılmasını sağlamıştır.

Sevgi, aşk ve hoşgörüye hasret olan dünyamızda Mevlâna'nın daha fazla bilinip tanınmasına ve fikirlerinin yayılmasına ihtiyaç vardır. Hoşgörü, özellikle günümüz dünyasında en önemli erdemlerden biridir. İnsana özgü, insanı yücelten bir erdem. Hoşgörünün özünde anlayış gösterme, anlayışla karşılama yatar. Hoşgörü, olgunluğun belirtisidir. Sevgi, hoşgörü için ön koşuldur. Sevmeyen, içinde insan sevgisi taşımayan bir kimsenin hoşgörülü olması beklenemez (Kavcar, 1995).

Bir değer olarak hoşgörü, insanın yüksek kültür seviyesinde elde ettiği bir nitelik olarak yorumlanırken bütün farklılıklara rağmen birlikte yaşamayı mümkün kılan karşılıklı sevgi, saygı, güven ve anlayış esasına dayalı olarak kurulan iletişim süreci olarak da değerlendirilmektedir. Hoşgörü kavramının bugünkü anlamını, XII. ve XIII. asır Anadolu toplumunun değerlerini şekillendiren Kur'an, hadis ve tasavvuf gibi kaynaklardan almış olduğu anlatılır. Bugün itibarıyla konuyu kendi toplumumuz açısından ele aldığımızda halk kültürümüzde hoşgörünün kültürümüzde hoşgörünün göze çarpmaktadır. Tasavvuf edebiyatı bunun en güzel kanıtıdır. Geleneksel Türk kültüründe hoşgörü köklü bir şekilde yer almıştır. Dolayısıyla Türk tasavvufunun geniş bir hoşgörü ve sevgi öncülüğü yaptığını söylemek mümkündür.

Mevlâna'nın sözleri bugün dünya üzerinde bir evrensel değer haline gelmiştir. Doğu dünyasında da batı dünyasında da Mevlâna'ya ve eserlerine gösterilen ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Onun sözlerinin bu kadar etkileyici olmasının din, dil, ırk ve cinsiyet ayırımı gözetilmeksizin herkes tarafından kabul görmesinin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenler de hiç şüphesiz onun sözlerinin etkileyiciliği kadar önemlidir. Mevlâna için insan temeldir. Mevlâna'ya göre insanı sevmek Allah'ı sevmektir. Mevlâna deneyimleri sentezleyerek insanın özüne varır. İnsana yaklaşırken de sevgi dilini kullanır. Özü sevgidir. Çünkü insanı insan yapabilen tek değer sevgidir. Mevlâna insanı kusurlarıyla, günahlarıyla ve sevaplarıyla kabul eder.

“Sevgiyle acılar tatlıdır, sevgiyle bakırlar altın olur. Sevgiyle tortular berraklaşır; sevgiyle dertler şifa bulur. Sevgiyle ölümler dirilir, sevgiyle padişahlar kul olur. Bu sevgi de bilgi sonucu oluşur.”

Mevlâna'nın sözlerinin etkili olmasının en önemli nedenlerinden birisi de en önemli konuları hiçbir zorluğa girmeksizin basit bir dille anlatıyor olmasıdır. Mevlâna'ya göre konular çok basittir. Bu basitlik bu konuların basit olduğu anlamında değildir. Aksine konunun üstesinden gelmek Mevlâna'ya basittir. Ancak bununla birlikte Mevlâna bu konuları bu kadar sade ve basit şekilde anlatırken yine de kendisini yetersiz görür ve Allah'tan bilgisini arttırmasını diler. Kendisine verilenin denizden bir damla olduğunu ve neden daha fazla bir şey yapamadığından yakındığını söyler:

Yanımdan bağışladığın bir damla ilimi sahip olduğun denizlere bağla. (Almaz, 2007)

Mevlâna, insanı, ilâhî aşka layık bir varlık olarak düşünmüştür. İnsan, imanı, ahlakı ve ibadeti ile bu sevgiyi kazanmak için çalışır. Allah'ı sevdikçe, onun buyruklarını tuttukça ve kalbinden kötülükleri sildikçe, Allah da onu sever. Mevlâna bu sevgiye layık olmanın yollarını göstermiş, insanları Allah sevgisinde birleştirmek istemiş ve nefsinin kötü arzularını silmesini bilmiştir? İnsanları Allah sevgisinde birleştirme çabaları sevgi, dostluk ve barış esaslarını gündemine getirmiştir (Kayadibi, 2007). Mevlâna, daima birleştiricidir, barıştırıcıdır; sevginin, barışın ve hoşgörünün adeta sembolü olmuştur.

Mevlâna, sevgi ve hoşgörüyle insanlara yaklaşarak gönül dünyalarına girmiştir. Yolda karşılaştığı kişilerden kavga edenlere kadar herkese iç dünyasını yansıtmaya çalışmış, hoşgörüyle davranmıştır. İçinden çıkılması zor birçok meseleyi herkesin anlayabileceği bir seviyede anlatan Mevlâna, tasavvuf makamlarında kendini kaybetmeden insan olabilmenin sırrına ermiştir (Bardakçı, 2007).

Mevlâna, hoşgörü ve sevgiye dayanan bir disiplin anlayışını gündeme getirmektedir. Ahmet Yesevi'nin öğretileriyle başlayan, gelişen ve Anadolu'ya taşınan hoşgörü Mevlâna, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre gibi mutasavvıflar ile sağlam bir temele oturtulmuştur. Anadolu geleneğinde çok önemli bir yeri olan tasavvuf felsefesi, hoşgörü ve ahenge dayanır. Mevlâna Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre farklılıkları bir zenginlik kaynağı olarak görmüş, insanlara sonsuz bir sevgiyle kucak açmış, yüzyıllar boyunca Türk toplumuna hoşgörüü aktararak Türk milletinin gönlünde taht kurmuşlardır (Kolaç, 2010).

İnsanları iyiliğe, hoşgörüye, barışa ve sabırlı olmaya çağıran Mevlâna, insanlara sunmuş olduğu mutluluk reçeteleri ile sadece yaşadığı çağa değil yüzyıllar sonrasına ve bütün insanlığa seslenmiştir. Mevlâna'nın evrensel hoşgörü mesajı; farklı din, dil ve kültürden olan insanları aynı coğrafyada barış ve sevgiyle kaynaştırmış, bütün insanları kucaklayan sevgisi yerelden ulusala, ulusaldan evrensele yayılmıştır. Mevlâna, Kur'an temelli tasavvufi öğretilerinde hoşgörü ilkesiyle herkesi eşit derecede kucaklayan evrensel bir sevgi yaklaşımı benimser.

Terminolojide hoşgörü, her durum veya olayı olabildiğince anlayışla karşılama hali şeklinde tarif edilir ve müsamaha, tolerans vb. gibi tanımlardan daha ileri seviyede bir erdemi anlamlandırır. Zira müsamaha ile toleransta görmezden gelme, kayıtsız kalma ve tahammül etmeyle ilintili manalar gizlidir. Halbuki tasavvufta hoşgörü, bu ifadelerin ötesine geçerek her şeyi iyi gören, şikâyet etmeden rıza gösteren bir kabullenmeyi ihtiva eder. Tam da böylesi bir hoşgörüyle insanlar arası sınıfsal, dinsel ve dilsel farklılıkları reddeden Mevlâna'nın deyişlerinde sevgide bir eşitlik dikkati çeker (Sertdemir, 2021).

Mevlâna'nın hoşgürüsü, sevgi ve aşk felsefesi yaşadığı günden bugüne sadece Türk halkının değil, çeşitli din ve kültürlerden gelen bütün dünya halklarının ilgi odağı olmuştur. İrene Melikoff'un deyişiyle Mevlâna'nın eserlerini dünya milletleri kendi dillerine çevirip okusalar, dünyada kötülük, harp, kin, nefret diye bir şey kalmazdı (Yeniterzi, 2007).

Sevgi, Mevlâna'nın düşüncelerinin ve çalışmalarının sırrının anahtarıdır. Bu nedenle Mevlâna'nın Mesnevi'si aşkla başlar ve aşkla biter. Bu sevginin önemi, insanlardan benmerkezci saldırganlığı ortadan kaldırması ve insanı içgüdülerinin gerektirdiği şekilde eğitime zorlamasıdır. Mevlâna'ya göre sevgiyle insan yağmacı davranışlardan, hayatta kalma mücadelesinden, açgözlülüğten, kıskançlıktan ve kötülüğten, sağlıksız rekabetten ve ikiyüzlülüğten kaçınarak unutulabilir (Golkarian, 2024).

Mevlâna, kendini tanımayanların başkalarının kusurlarıyla uğraşacaklarını vurgular. Görünüştü çok içyüzüne bakmanın gerekliliğini vurgular: *Ey insan, sen görünüşte maddî varlığınla "küçük bir*

âlem"sin; fakat mânen, gerçek varlığınnla, "büyük bir âlem" sin. (Şimşekler, 2005)

Yöntem

Bu araştırmanın çalışma grubunda Yakın Doğu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans öğrencilerine sevgi, hoşgörü ve aşk kavramları ile Mevlâna arasında bir bağ kurmaları istenmiştir. Bu bağlamda kullanacakları anlatımların önemli olduğu da vurgulanmıştır. Bu çalışmada veriler, nitel araştırmaya dayalı olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Sonuç

Mevlâna'nın sözleri doğrultusunda hoşgörü ve sevginin insan için ne kadar önemli olduğu gerçeği öne alınarak inanan inanan herkese hoşgörü nazarıyla bakılmasının önemi belirtilmiştir. İnsanların birbirlerini hoş görmesi; kavgasız, güzellik içinde yaşaması ve bunun için de aşkı, hoşgörü ve sevgiyi hayatın merkezine yerleştirmek gerektiği vurgulanmıştır. Çünkü temelinde aşk ve sevgi olan bir insanlık anlayışı bütün soğuklukları ısıtır, bütün karanlıkları ısıtır, uzakları yakın eder, duyguları derinleştirir, sözleri anlamlı kılar, her varlığa şefkat, merhamet ve ibret ile bakmayı sağlardı diye düşünülerek sevginin insanı bir şeye karşı yakın ilgi göstermeye yönelten bir duygu olduğu gerçeği ile karşı karşıya kalınmıştır. İnsanı Allaha götüren uzun ve zorluklarla dolu bir yol olduğu, bu yolda almanın değil, vermenin esas olduğu, sevgide karşılık beklemenin olmadığı görüşüne varılmıştır. Kişinin hak ve özgürlüğü de bu düşüncelere bağlanmıştır.

Mevlâna'nın, engin bir hoş görü sahibi olarak hatasız dost arayanın dostsuz kalacağını da dile getirdiği sözlerinin insan hayatındaki en anlamlı sözler olduğu benimsenmiştir. *Eğer dostlarınızın kötülüklerini size anlatırlarsa, sizin onları yetmiş kere hayırla ve iyi niyetle tevîl etmeniz gerekir. Onu açıklamaktan tamamıyla âciz kaldığınız zaman, "Bunun sırrını o bilir" deyiniz ve konuyu kapatınız ki dünyada dostsuz kalmayasınız. Çünkü ayıpsız dost arayan, dostsuz kalır.*"(Gölpınarlı, 1970) sözleri de tamamlayıcı nitelikte olduğu gerçeğini ortaya koymuştur.

Sonuç olarak, genel bir değerlendirme yapılacak olursa, Mevlâna'nın sözleri çoğunlukla onun sahip olduğu bu sonsuz ve bucaksız söz deryasından çıkmıştır. Sahip olduğu ilmi, felsefi, edebi, dini bilgi felsefi, edebi karışım oluşturmuş ve her şeyi kapsayıcı ve doyurucu bir özellik taşımaktadır. Mesnevî'sinde "Bu sözün sonu gelmez", "Bu söz son bulmaz" gibi ifadelerle sahip olduğu derin bilgiye işaret etmiştir. Bugün dünyanın birçok yerinde varlığını sürdüren şiddet, hoşgörüsüzlük vb. olumsuzluklara karşı Mevlâna'nın barışçı, sevgi dolu ve hoşgörü düşüncesi benimsenip uygulanırsa barışın sağlanacağı, insanların daha huzurlu bir yaşam sürdürecekleri şüphesizdir.

KAYNAKÇA

Almaz, H. (2007). Mevlâna'nın Sözlerindeki Çekiciliğin Nedenleri. *Haran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18, 45-53.

Bardakçı, M. N. (2007). Mevlâna'nın Evrensel Sevgi ve Hoşgörü Anlayışı. *Marife*, 3(7), 29-44.

Golkarian, G. (2024). Concepts of Love and Romance According to Sufism and Rumi. 8. *Uluslararası Mevlâna Kongresi Bildiriler Kitabı* (Cilt 9, s. 183- 200). içinde Nicosia: YDÜ, Rumî Araştırmalar Merkezi. doi:https://doi.org/10.32955/neuram2023-12-8.ch11

Gölpınarlı, A. (1970). *Divan-ı Kebîr'den Seçmeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Kavcar, C. (1995). Açılış konuşması, Okulda Hoşgörü ve Eğitim Toplantısı., (s. 193-208). Ankara.

Kayadibi, F. (2007). Mevlâna'da Sevgi, Birlik ve Barış. *İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16, 1-20.

Kolaç, E. (2010). Hacı Bektaş Veli, Mevlâna ve Yunus Emre Felsefesiyle Türkçe Derslerinde Değerler ve Hoşgörü Eğitimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi*, 13, 193-208.

Sertdemir, İ. (2021). Sevgi Anlayışında Düşünsel Ayrılımlar: Mevlana ile Konfüçyüs öğretilerinde İnsanlık ve Ahlak İlişkisi. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 359-374.

Şimşekler, N. (2005). *Mevlâna'nın Düşünce Dünyasından*. Konya: T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Yeniterzi, E. (2007). Mevlana'nın Kişisel Değişim ve Gelişime Dair Düşünceleri. *Selçuk Üniversitesi Mevlana Araştırma Merkezi Mevlana Araştırmaları Dergisi* 2, s. 13-28.